

KRİZ YÖNETİMİ

Engin SARI
Şube Müdürü-GAMER

GİRİŞ

Kriz, buhran ve bunalım kelimeleri, çeşitli dokümanlarda aynı anlamda kullanılmaktadır. Kriz, bir ülkenin milli güvenlik ve menfaatlerini, hedeflerini, siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamını olumsuz yönde etkileyebilecek, tehlikeye sokabilecek, aniden ortaya çıkan beklenmedik riskler, zararlı durum ve olayları içeren, barış ve normal şartlardan başlayarak silahlı ça-

tışmalara kadar tırmanan, müteakiben barış ve normal şartlara dönüşü kadar uzanan bir süreçtir.

Değişik dokümanlarda yer alan tanımlardan hangisi kabul edilirse edilsin, kriz, barıştaki istikrarlı durumda anlaşmazlıklar veya tedbirsizliklerle başlayıp, kontrol edilemezse, seferberlik ve savaş haline dönüşebilen tehlikeli bir durum olarak görülmelidir.

Krizi yaratan olayın önlenmesi, ortadan kaldırılması veya milli menfaatler doğrultusunda sona erdirilmesi amacı ile gereken hazırlık ve faaliyetlerin yönlendirilmesinin sağlanması kriz yönetiminin temel amacıdır.

Kriz yönetiminde ideal olan, krizi henüz başlangıç safhasında önlemektir. Ancak kriz ortamının karmaşıklığı, etki ve tepkilerin her zaman kontrol edilememesi, kararların zamanında alınamaması veya zamanında uygulanamaması krizin başlangıç safhasında önlenmesini zorlaştırabilmektedir.

Bu durumda amaç, krizi milli menfaatlerimize uygun şekilde yöneterek, dış tehdide dayanan krizlerde krizi savaşa girmeden, diğer olaylarda asgari zararlar sonuçlandırmak olmalıdır.

Bu amaca ulaşmak için, ayrıntılı planlama, koordinasyon, süratli ve doğru karar almak ve uygulamak esas alınmalıdır.

Milli hedeflere yönelik bir tehdit söz konusu ise, kriz anlaşmazlığa doğru tırmanır ve krizin yoğunluğu artar. Bu durumda tarafların eylemleri ile ilgili bazı şüpheler söz konusudur. Olayları daha iyi değerlendirmek için bilgi toplanması ve istihbaratın artırılması gerekir.

Bu açılardan kriz yönetiminin hedeflerini irdelediğimizde;

Ülkeyi etkileyen krizi doğru olarak değerlendirerek, ülke güvenliği ve menfaatlerine en uygun tedbirlerle, krizi yaratan olaylar veya eylemlerin kontrol altına alınması,

Bir dış tehditle karşılaşıldığında, Silahlı Kuvvetlerin fiilen kullanılmasına gerek kalmadan, milli menfaatlerin devam ettirilmesi ve milli hedeflerin elde edilmesi,

Kriz durumunun silahlı bir çatışmaya dönüşme eğilimi göstermesi halinde, gelişen duruma göre sivil ve askeri hazırlık durumlarının artırılması,

Savaş ekonomisi, seferberlik ve topyekün savaş durumlarına geçişle ilgili işlemlerin kademeli bir şekilde zamanında ve koordineli olarak yapılması,

Sivil ve askeri makamlara zamanında ve yeterli politik ve stratejik yönlendirme esaslarının belirlenerek duyurulması,

Kriz durumunun süratle değerlendirilerek zamanında karar alınması; politik, ekonomik, askeri ve idari tedbirlerin koordineli olarak uygulanmasının sağlanması ve takip edilmesi, olduğunu görmekteyiz.

KRİZİN GELİŞME SÜRECİ

Krizin gelişme sürecinde, iki safha karşımıza çıkmaktadır. Bunlar krizin tırmanma safhası, tırmanmanın durması ve gerilemesi safhasıdır.

Krizin Tırmanmasını Önleme Safhası

Krizin tırmanma safhasında, başlangıçta herhangi bir şiddet veya tehdit söz konusu değildir. Olay/olaylar, potansiyel muhasım taraflar arasında hafif gerginlik yaratmaya

başlamıştır. Bu safhada kriz yönetim faaliyetleri, istihbarat toplamak ve durumu dikkatle izleme çalışmalarını içerir.

Milli hedeflere yönelik bir tehdit söz konusu ise, kriz anlaşmazlığa doğru tırmanır ve krizin yoğunluğu artar. Bu durumda tarafların eylemleri ile ilgili bazı şüpheler söz konusudur. Olayları daha iyi değerlendirmek için bilgi toplanması ve istihbaratın artırılması gerekir. Elde edilen istihbarata göre muhtemel hareket tarzları tespit edilir ve bunların uygulanması ile ilgili planlar yapılır.

Kriz hangi tarafın milli menfaatlerine uygun geliyorsa o tarafça tırmandırılmaya devam edilir ve karşı karşıya gelmeye doğru yükselir. Bu durumda artan şiddet ve ihlallerle ilgili tedbirler alınmaya, eylemlere karşılık verilmeye başlanır. Muhasım tarafların aktif eylemleri söz konusudur. Aktif eylemlerden biri askeri tatbikatlar olup, kuvvetlerin operasyonel konuşlanması ve karşılıklı sert beyanatlar ve ultimatoların verilmesi ile kriz en üst seviyeye çıkmış olur.

Kriz yönetiminde bu tabloyu çok iyi takip etmek ve artan şiddet ve eylemlere karşı zamanında ve doğru tedbirler almak, gerilimi azaltıcı beyanlar vermek ve hasım ülkeyle ikili görüşme, diğer ülkeleri bilgilendirme, uluslararası kuruluşları devreye sokma, iç ve dış kamuoyu oluşturma gibi önleyici tedbirleri uygulamak suretiyle krizin tırmanması önlenir.

Ancak, tarafların taviz vermemesi ve krizin tırmanmasını durduracak beyan ve davranışlarda bulunmaması halinde, kriz daha da tırmanır ve silahlı çatışmaya ulaşır. Bu durumda kriz yönetimi başarısız olmuş, kriz önlenememiştir. Bu nedenle, krizin yerini savaş hali alacak,

harekât merkezleri oluşturularak, kriz yönetimi yerini savaş yönetimi-ne bırakacaktır.

Krizin Geriletilmesi ve İstikrarın Yeniden Sağlanması Safhası

Kriz doruk noktasına tırmanıp silahlı çatışmanın eşiğine gelindiğinde veya daha önce muhasım taraflardan birinin taviz vermesi ve tırmanmayı önleyici karşı tarafça beklenen eylemi yapması halinde, krizin yoğunluğu azalacak ve kriz, düşük yoğunlukta krize doğru bir eğilim gösterecektir.

Böylece tehdit ve silahlı çatışma tehlikesi azalmaya, krizin yoğunluğu gittikçe düşmeye başlayacaktır. Bu gelişme, krizin gerilemeye başlamasının göstergesi olacaktır. Ancak bu safhada, krizin bitmesi veya sorunların çözüme ulaşması söz konusu olmayıp, yeni bir durumla karşı karşıya kalınmıştır. Bu durumda istikrarlı bir ortam sağlamak için, barışın tesisine yönelik temel kriz yönetim faaliyetleri icra edilmelidir.

Kriz yönetiminde önemli olan husus, meydana gelen olayda krizin geleceğini sezmek ve zamanında önleyici tedbirler alıp; bu tedbirleri yürürlüğe koyarak, krizin, büyümeden önlenmesi veya milli menfaatlerimiz doğrultusunda kabul edilebilir risk seviyesine kadar kontrollü olarak tırmandırılması suretiyle, karşı tarafa isteklerimizi kabul ettirmek olmalıdır.

KRİZ YÖNETİMİ SÜRECİ

Kriz yönetimi, bir kriz durumunun teşhisinden başlayarak, gerekli yönlendirici kararların alınması, uygulanması, takip ve kontrolüne kadar uzanan bir seri faaliyetler bütünüdür. Bu faaliyetleri altı safhada toplamak mümkündür. Bunlar:

Durumun İzlenmesi

Bu safhada, durum yakından izlenir, olaylar hakkında bilgi toplanır, elde edilen istihbarat değerlendirilerek durum aydınlatılmaya çalışılır.

Krizin Teşhisi ve Ön Değerlendirmelerin Yapılması

Durumun izlenmesi, emareleri değerlendirme, muhtemel gelişmeleri ve kriz eğilimini ortaya koyma faaliyeti olup, krizi hazırlayan koşulların tespit edilmesidir. Eğer şüphe söz konusu olursa, alınan bilgiler tekrar teyit edilir ve ikinci bir değerlendirme yapılır. Kriz teşhis edildiği takdirde, mevcut istihbarata göre bir ön değerlendirme yapılır.

Amacın Belirlenmesi ve Tedbirlerin Tespit Edilmesi

Amacın belirlenmesi, krizin en önemli özelliklerinden biri olan belirsizliği azaltır ve diğer faaliyetlerin daha bilinçli olarak icra edilmesini sağlar. Bu nedenle krizin tespiti halinde, bu krizde milli amacımızın ne olduğu açık olarak ortaya konulmalıdır. Buna göre, krizi meydana getiren olaylara karşı alınacak önleyici veya tırmandıran tedbirler tespit edilerek uygulamaya konulması mümkün olacaktır.

Her Safhada Değerlendirme ve Karar Alma

Bir kriz halinde, her safhanın sonunda durum değerlendirilir ve krizin ne yönde gittiği tespit edilerek yeniden tedbirler alınır. Krizin muhtemel gelişmesi, bu gelişmenin politik, ekonomik, askeri ve sosyal alanda olabilecek etkileri değerlendirilerek tespit edilen muhtemel hareket tarzları, karar organına sunulur.

Emirlerin Verilmesi

Kriz yönetiminde, merkezi olarak alınan kararlar, ilgili makamlara emir halinde bildirilir.

Takip ve Kontrol

Bu safhada uygulama sonuçları takip ve kontrol edilir, gelişmeler izlenir ve geri besleme ile kriz yönetim sisteminin etkili olarak faaliyette bulunması sağlanır. Devamlılık arz eden bu safha, kriz halinin sona ermesi veya olağanüstü hal, sıkıyönetim veya savaş durumuna geçinceye kadar devam eden bir süreçtir.

Ayrıca krizi yönetirken elastikiyet, bilgi akışı, istihbaratın sağlanması ve ikaz sisteminin tesis edilmesi, işbirliği ve koordinasyonun sağlanması, zaman ve zamanlama faktörleri, inisiyatifin ele geçirilmesi, ülke menfaati gerektirmedikçe krizin tırmandırılmaması, kriz halinin sona erdirilmesi, kriz yönetim tedbirleri arasında uyumun sağlanması ile kitle iletişim araçlarından yararlanılması gibi faktörler mutlaka dikkate alınmalıdır.

SONUÇ

Sonuç olarak; kriz yönetimi gibi özel bir nitelik taşıyan durumlarda, ortaya çıkan sorunların çözümü de özel nitelikte önlemlerin alınmasını gerektirmektedir.

Bu bakımdan, krizlerin ortaya çıkmadan önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması, her şeye rağmen krizin ortaya çıkması halinde ise krizin olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi, hatta krizin ortaya çıkardığı bazı fırsatların değerlendirilmesi amacıyla, özel nitelikli önlemlerin alınması ve uygulamaya konulması "**Kriz Yönetimi**" modelinin etkinleştirilmesine ve geliştirilmesine büyük katkı sağlayacaktır.